

GEORGE VERNADSKY, Moğollar ve Ruslar, Çev: Eşref Bengi ÖZBİLEN, Selenge Yayınları, İstanbul, 2007, 536 sayfa, ISBN: 978-975-8839-35-7.

XX. Yüzyılın büyük âlimlerinden olan George Vernadsky uzun yıllar Amerika'da çalışmış ve altı ciltlik muazzam bir Rusya tarihi kaleme almıştır. Ne yazık ki elli yıldan fazla bir süre yurdumuzda, merhum Prof. Dr. Akdes Nimet KURAT müstesna, hiç kimsenin ilgisini çekmeyen bu külliyyatın üçüncü cildi son yıllarda başta Lev Nikolayeviç GUMİLEV olmak üzere, önemli tarihçilerin eserlerini Türkçeye kazandıran Selenge Yayınları tarafından dilimize tercüme edilmiştir. Türk tarihçiliğine yapmış olduğu büyük katkılardan dolayı bu yayınevini tebrik etmek gerekir.

Moğollar ve Ruslar adını taşıyan eser beş bölümden oluşmaktadır. *Moğol Fetihleri* (s. 13-80)'ni konu edinen I. Bölümde Moğol yayılmasının dünyadaki görünümü, bu sırada Müslüman ve Hıristiyan alemleri, XII. Yüzyılın sonlarına doğru Moğol kabilelerinin durumu, Cengiz Han'ın doğuşu ve yükselişi, Moğol İmparatorluğunun kuruluşu, Moğol fetihleri ve Ögedey Han zamanındaki Moğol yayılması anlatılmıştır. Eserinin 54. sayfasında "*Etnik olarak Oğuzlar Türk ve İranî (Alan) bir karışımı temsil ediyorlardı*" ifadesini kullanan George Vernadsky, geçtiğimiz yüzyıl boyunca Batılı akademik çevrelerde gelenek haline alan ve tarihin derinliklerinde kendilerine ecdat yaratma gayesi güden, dayanaksız, ilmi olmaktan uzak, Avrupalımerkezci görüşün etkisinden maalesef kurtulamamıştır.

Moğol İmparatorluğu (s. 81-172) başlığını taşıyan II. Bölümde Güyük Han'ın tahta çıkışı, Möngke'nin hükümdarlığı, Kubilay Han'ın devleti ve onun ölümünden sonra Yüan Hanedanı hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Yine bu bölümde siyasi olaylarla birlikte, Moğollar'da imparatorluk fikri, büyük yasa, Moğol ordusunun savaş taktikleri ve Moğollar'da yönetim şekline temas edilmiştir. Eserin 142. sayfasında "*İranîlerin yaşadığı Türkistan*" tabiri kullanılmıştır. Editörün de çok haklı olarak belirttiği üzere, Türkistan'da yaşayan İranîlerin kimler olduğunu George Vernadsky'e sormak gerekir.

Kitabın III. Bölümü *Altın Ordu* (s. 173-280) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Cuci Ulusunun teşekkülü, Batu Han ve oğullarının hükümdarlıkları, Berke Han döneminde İslamiyetin kabulü, İlhanlı Devleti'ne karşı Altın Orda-Memlûk ittifakı teşebbüsleri, Mengü Timur dönemi, Nogay'ın yükselişi ve iç karışıklıklar, Altın Orda'da devlet, toplum yapısı ve Rusya'da Moğol idaresi konuları ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Altın Ordu'nun Çöküşü ve Rusya'nın Yükselişi (s. 281-395) başlıklı IV. Bölümde Altın Orda Devletinde zuhur eden büyük kargaşa ve buna bağlı olarak gelişen Moskova isyanları, Toktamış-Timur mücadelesi, Edige'nin saltanatı, 1419-1439 yılları arasında Altın Orda, Litvanya ve Moskova Knezliği'nin Deşt-i Kıpçak'ta hâkimiyet mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethi ve bu durumun Moskova'ya tesiri, II. Vasiliy dönemi ile Kazan ve Kâsım hanlıklarının kuruluşu üzerinde durulmuştur. 380. sayfada Kâsım Hanlığı'ndaki taht mücadeleleri ile ilgili olarak "*Mahmudék... muhtemelen kardeşleri Yakub ve Kâsım'ı öldürdü...*" ifadesi de yer almıştır.

Esasen, Mahmudex'in Őerrinden çekinen Yakub ve Kâsım kardeşler Kafkasya bölgesine çekilmişlerdi

Moğolların Rusya'ya Etkisi (s. 397-462) başlıklı son bölümde ise, Moğol fethinin Rusya'nın iktisadî hayatı üzerindeki tesiri, idarî yapılanmadaki yenilikler, sosyal değişiklikler ve manevî hayat konu edinilmiştir. Moğol öncesi dönem ile Moğol egemenliğindeki Rusya'nın mukayese edildiği bu bölüm son derece önemlidir.

Bunların dışında, Kısaltmalar (s. 463-475), yazıldığı dillere göre tasnif edilmiş kaynaklar ve geniş bir bibliyografya (s. 476-501) verilmiştir. Ayrıca Cengiz Han Hanedanı, Kubilay Hanedanı, Çaęatay Hanedanı, İnan ilhanlıları, Cuci Hanedanı, Urus Han Hanedanı, Tuka Timur Hanedanı, Galiçya ve Volinya Hanedanı, Litvanyalı Gedimin Hanedanı, Litvanyalı Olgerd Hanedanı, Moskova Hanedanı ve Tver Hanedanlarına ait on iki adet Őecere tablosunun (s. 502-514) yanı sıra bir de Dizin (s. 515-536) eklenmiştir.

Sonuç olarak, birtakım yanlışlıklara rağmen bu eser son derece büyük önemi haizdir. Ancak eserin çevirisinde, özellikle de yer ve şahıs adlarında pek çok hata yapılmıştır. İlk olarak, kitabın orijinal adı *The Mongols and Russia* olmasına rağmen Türkçeye *Moğollar ve Ruslar* şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki başlık tahrif edilmeden *Moğollar ve Rusya* şeklinde tercüme edilmeli idi. Çeviri konusunda fevkalâde titiz olduğunu iddia eden ve yayınladıkları kitapların önsözlerinde pervasızca tenkitlerde bulunan bir yayınevinin, tercüme konusunda daha dikkatli olması gerekir. Eđer yapılan çeviri bu konulara biraz aşına ve terminolojiye kısmen vakıf birilerine dahi okutulsa idi eser daha olgun bir kimlik kazanabilirdi. Yapılan yanlışlardan tespit edebildiklerimiz Őunlardır:

YANLIŞ	DOĞRU	SAYFA
1- Rus Prensleri	Rus Knezleri	s. 9
2- Moskova Grandükü	Moskova Büyük Knezi	s. 10
3- Din-ling	Ting-ling	s. 25
4- Oçigin	Odçigin (Ocak Beyi)	s. 29
5- Borte Çino	Börte Çine	s. 32
6- Dobun Mergan	Dobun Mergen	s. 32
7- Olkonut	Olhunut	s. 35
8- Oelün	Höelün	s. 35
9- Ungirat	Ongirat	s. 35/dn.62
10- Day Seçen	Dey Seçen	s. 37
11- Munlik	Mönglik	s. 37
12- Tayçiyut	Tayciut	s. 37
13- Bogurçi	Bogorci	s. 38
14- Togrul	Tuęrul	s. 38
15- Subudey	Subutay	s. 46
16- Ügedey	Ögedey	s. 47
17- Cuçi	Cuci	s. 47
18- Bilgutay	Belgütey	s. 47

19- Alçıday	Alçuday	s. 47
20- Kokoçu	Kököçü	s. 49
21- Teb Tengri	Teb Tengeri	s. 49
22- Urganç	Ürganç	s. 54
23- Uygur şansölyesi (Çinkay)	Uygurlu mühürdar	s. 56
24- Kadan	Kaadan	s. 69
25- Buri	Böri	s. 69
26- Riazan	Ryazan	s. 71
27- Sambat	Smbat	s. 83
28- Uriangedey	Uryang-katay	s. 94
29- Ulagçı	Ulakçı	s. 94
30- Arık Buka	Arık Böke	s. 95
31- Temuga	Temüge	s. 95
32- Alugu	Algu	s. 96
33- Galile muarebesi	Golyat/Ayn Calut muh.	s. 97
34- Wassaf	Vassaf	s. 99/dn. 198
35- Kalawun	Kalavun	s. 103
36- Olçaytu	Olçaytu	s. 108
37- Esen Buka	Esen Boğa	s. 110
38- Üzbek	Özbek	s. 110
39- Isık Kul Gölü	Issık Göl (Sıcak Göl)	s. 110
40- El Umuari	El Ömerî	s. 113
41- Hwang-ho	Huang-ho (Sarı Irmak)	s. 116
42- İbnülesir	İbnü'l-Esir	s. 120
43- Cuveyni	Cüveynî	s. 129
44- Turakina	Töregene	s. 157
45- Darkan	Tarkan	s. 158
46- Peyza	Payza	s. 158
47- Timurlenk gibi bazı subaylar	Timurlenk gibi bazı Begler	s. 168
48- Şeyban	Şiban	s. 173
49- Kazan Çarlığı	Kazan Hanlığı	s. 175
50- Abaga	Abaka	s. 201
51- Mengü Temir	Mengü Timur	s. 202
52- Tüde Mengü	Tuda Mengü	s. 202
53- Çareviç	Hanzâde	s. 208
54- Kliuchevsky	Klyuçevsky	s. 208
55- Kilavun	Kalavun	s. 216
56- Sviatoslav	Svyatoslav	s. 224
57- Tektemir	Tok Timur	s. 228

58- Paleslogus	Palaiologos	s. 233
59- Mojaisk	Mojaysk	s. 236
60- Saycut	Salciut	s. 254
61- Çeremiş	Çirmiş	s. 254
62- Bukaul	Bukavul	s. 257
63- Çeşnigar	Çaşnıgır	s. 258
64- Vykhod	Vihod	s. 276
65- Serphukov	Serpuhov	s. 279
66- Doroga	Daruga	s. 309
67- Bogatır	Bagatur	s. 312
68- Murza	Mirza	s. 312
69- Versta	Verst (1067m)	s. 312/dn. 819
70- Kastroma	Kostroma	s. 317
71- Grandüşes	Knyaginya	s. 317
72- Azov	Azak	s. 331
73- Soldaia	Suğdak	s. 331
74- Tmutorokan	Tumatarkan	s. 345
75- Uluğ Mehmed	Uluğ Muhammed	s. 348
76- Kepek	Kebek	s. 348
77- Seydahmed	Seyyid Ahmed	s. 356
78- Küçük Mehmed	Küçük Muhammed	s. 356
79- Genç Mehmed	Kiçi Muhammed	s. 356
80- Viatka	Vyatka	s. 358
81- Shemiaka	Şemyaka	s. 358
82- Bayazıt	Bâyezid	s. 364
83- Melim Berdi	Mevlam Berdi	s. 392
84- Bitiug Nehri	Bitıyug Nehri	s. 392
85- Meşçer	Mişer	s. 394
86- Mordvin	Mordva	s. 394
87- Preiaslav	Preyeslav	s. 403
88- Baksak	Baskak	s. 408
89- Kaznachei	Kaznacı	s. 426
90- Beloozero (Beyaz Deniz)	Beloozero (Beyaz Göl)	s. 448
91- Leo Tolstoy	Lev Tolstoy	s. 452

Arş. Gör. Serkan ACAR*

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı.